

SANACIJA OBJEKTOV IN VLOGA DEDIŠČINE SE IZ OBROBJA DRUŽBENEGA ZANIMANJA TER IZ BOLJ ALI MANJ MOTEČE PANOGE, KI IZVAJALCEM IN LASTNIKOM POVZROČA SIVE LASE, TUDI PRI NAS OBLIKUJE V ENO OSREDNIH INVESTICIJSKIH DEJAVNOSTI.

SANACIJA IN TRAJNOSTNI RAZVOJ

Poleg vloge v turizmu, ki postaja vedno bolj jasna tudi nam, gre pri stavbni dediščini za veliko širši pomen. Njeno ohranjanje zagotavlja načela trajnostnega razvoja, ki so:

- zagotavljanje kakovostnega bivalnega prostora,
- ohranjanje obstoječe obremenitve okolja,
- sonaravna gradnja in raba energije,
- raba zdravju prijaznejših, obnovljivih gradiv in njihova reciklaža.

To dosegamo z ohranjanjem že zgrajenega stavbnega fonda in obstoječe gostote poselitve, z ohranjanjem grajenih struktur, ki so prilagojene naravnim danostim bolje od novogradenj, ter z rabo sonaravnih gradiv, enakih, iz katerih je grajena dediščina. Gradbena produkcija se mora teh dejstev zavedati, ker je soodgovorna za podnebne spremembe - je namreč ena najbolj obremenjujočih v okolju in proizvaja velik delež emisij ogljikovega dioksida v ozračje.

VREDNOST IZVIRNIKA

Razumevanje pomena izvirnika in njegove vrednosti prihaja k nam prek tujih investitorjev, kajti sami se tega žal še ne zavedamo. Ob sanacijah težimo predvsem k temu, da objekt »obnovimo«, in to dobesedno. To je bila tudi težnja razvitih dežel pred desetletji, dokler se niso zavedli, da so predelali že skoraj vse in nimajo več izvirmih objektov. Zato danes investitorji v dediščino iščejo objekte, ki z obnovami še niso bili pokvarjeni. Za popolnoma obnovljene objekte, fasade in spomenike se uvaja tudi strokovni izraz »over restored«, z negativnim pomenom - »preveč restavrirano«.

Problem našega razumevanja dediščine je v nizki stopnji samozavesti. Staro ima še vedno priokus revščine in nerazvitosti. Pogled na staro zato vzdržimo le, če ima videz novega; ne razumemo pomena patine, ne vidimo sporočil, ki jih prenašajo tradicionalne izvedbe o znanjih, ki jih v gradbeništvu nimamo več. Vrednotenje dediščine pa se spreminja. Tisto, kar je bilo generacijam pred nami nepomembno, danes cenimo in prihodnje generacije bodo pogrešale tisto,

česar danes ne znamo ceniti in z lahkoto žrtvujemo. Zakaj do tega prihaja? Ker ravno zaradi obnov izgubljam originalne izvedbe, vedno manj jih je in zato so vedno bolj cenjene. Vedno manj je mozničnih stropov, lesenih ostrejših brez uporabe žebnja, kladnih stopnic, kamnitih zidov brez betonskih preoblek, paropropustnih kamnitih zidov. Grad, ves bleščeče obnovljen, v katerem pa hodimo po amiranobetonskih ploščah in katerega stene so barvane v barvni skali sodobne industrije, je seveda za investitorje nezanimiv, kajti je ponaredek samega sebe.

PROBLEM RABE SODOBNIH MATERIALOV

Nikakor ne zanikam pomena sodobnih tehnologij, ki so v kritičnih primerih nepogrešljive za ohranitev ogrožene dediščine. Vendar niso edine možne, predvsem pa ne uporabne kar po inerciji in brez temeljitega razmisleka o tem, koliko sprememb bodo povzročile pri izvirmem objektu in da po uvedbi teh novosti vrnitev v originalno stanje ne bo več mogoča. Znano je namreč, da z vsako »obnovo« spomenik izgubi del svoje vrednosti, kajti izgubi del originalnih sestavin. Ta izguba pa postaja tudi komercialna, ne le simbolna in estetska. Zanimivo je, da je ta princip vsem razumljiv, kadar gre za umetniško delo ali antikvitetu, nikakor pa tega ne znamo povezati s stavbno dediščino.

Problem sodobnih sanacij je, da se žal pri njih večinoma ne uporabljajo tradicionalna gradiva, temveč se uvajajo nove tehnologije, ki jim bolj zaupamo in so jih izvajalci

bolj večji uporabljati. Zaupanje v sodobne sanacijske rešitve je zelo zakoreninjeno. Eden največjih paradoksov je podajanje garancij za gradbene posege, ki jih je seveda mogoče dati le za industrijsko proizvedene izdelke. Izvajalci dajejo 10- ali 20-letne garancije, in to za delo na objektu, ki obstaja več stoletij. Nekdo tu ne zna seštevati! Ključni problem je v tem, da smo izgubili znanje in sposobnosti pripravljati, uporabljati in izvajati v tradicionalnih tehnologijah ter naravnih materialih. Princip – popravil z enakim, kot je narejeno, je namreč ključno izhodišče ohranjanja dediščine.

KAKO OBNOVITI IN HKRATI OHRANJATI PATINO?

Nekaj osnovnih usmeritev, ki so plod izkušenj v razvitem svetu, temelji bolj na zdravi pameti kot na velikih znanstvenih dognanjih, zato jih ni težko osvojiti:

1. Znebiti se moramo predsodka, da mora objekt po obnovi zablesteti v novi luči. Objekt je star in takšen naj bo tudi videti, naslednikom ga predajamo z vsemi ohranjenimi prvina dediščine. Te pa niso le v zunanjem videzu, temveč tudi v uporabljenih gradivih, konstrukcijskih izvedbah, tehnologiji gradnje, detajlih. Tak ohrani v

sebi tudi sporočila, ki jih danes ne razumevamo in cenimo, a jih bodo v prihodnosti cenili tisti, ki jim odgovorno predajamo svojo zupuščino.

2. Ko popravljamo, popravimo le poškodovani del. Zaradi nekaj uničenih leg še ni treba menjati celotnega stropa ali strehe ter s tem historičen obrtni izdelek zamenjati s ceneno sodobno izvedbo poenostavljenih detajlov in slabo pripravljenih gradiv.

3. Sanacije izvajamo po principu: popravil enako z enakim, ne uporabljaj novih tehnologij brez tehničnih argumentov, da je to neizogibno!

4. Če je vgradnja sodobnih sestavin nujna, naj bo taka, da ne uniči izvornika in jih lahko brez škode kasneje odstranimo. Prihodnje generacije bodo poznale boljše tehnologije in drugače cenile našo zupuščino, torej jim omogočimo, da vsaj brez večje škode odstranijo naše napake.

VZDRŽEVATI JE BOLJE KOT OBNAVLJATI

V svetu gradbeništva zvenijo ta navodila nerealno. Ob utečeni gradbeni operativi in današnji usposobljenosti izvajalcev se zgornja navodila interpretirajo kot krpanje in zasilna popravila.

In v resnici gre pravzaprav za to: vzdrževati dediščino je najprimemaje, a vzdrževati kakovostno, ne ceneno. Vzdrževanje je tudi najcenejše. Kajti če stavb ne bi pustili propasti, bi bilo investicij vanjo bistveno manj in ohranila bi se nam v veliko večji vrednosti in izpovednosti. A pomembnejše vprašanje je, če kljub tem dejstvom ne držimo fige v žepu in se posredno zanimamo le za zaslužek.

Če uporabimo zdravo pamet, se vprašamo:

1. Ali je res popolnoma nemogoče uničen lesen stropnik zamenjati z enakim lesnim?

2. Zakaj mora biti po vsej sili stavba statično sanirana, čeprav nima razpok in je zdržala stoletja potresov?

3. Ali res moramo preoblačiti fasade v sodobne silikonske izdelke? Ali je res tako nemogoče gledati stare, patinirane, neravne omete?

4. Ali so aluminijasta okna res tako preizkušena, da je lesene vredno zamenjati z njimi? Kaj pa ekologija: proizvodnja aluminija in obnovljivi materiali, ko bo treba zamenjati aluminij? Ali si dediščina, dokaz naše kulture, res zasluži izbor najcenejše opreme?

5. Ali smo prepričani, da v vgradnjo sodobnih gradiv ne bomo trajno spremenili

mikroklima v konstrukciji (povečali kondenz, razvoj plesni in podobno) ter s tem pospešili njeno propadanje?

6. Ali je kopija vhodnih vrat res lepša od starih in je treba zlihan prag zravnati z novim? Ali nima original v sebi več zgodb, izvedbenega znanja in patine?

Vse te napake so bile v svetu že storjene, zato investitorji iščejo (tudi pri nas) objekte, ki še niso pokvarjeni s pretirano obnovo. Koliko bomo morali še prekomerno sanirati, da se bomo tega zavedli tudi sami? Učiti se iz napak drugih, ne lastnih, bi bilo tudi zelo modro. Hkrati pa k sanacijam pri-

stopiti previdno, pretehtano in brez ambicije po uvajanju vsega novega. Ne nazadnje tudi zaradi tega, kar smo v zadnjih desetletjih že skoraj v celoti lahkomišlno zapravili – svoje kakovostno bivalno okolje.

MATEJA KAVČIČ, UNIV. DIPL. INŽ. ARH.,
ZVKDS RESTAVRATORSKI CENTER

ZAG

ZAVOD ZA GRADNENIŠTVO SLOVENIJE

Slovenian National Building and Civil Engineering Institute

Dimičeva 12, 1000 Ljubljana • SLOVENIJA • Tel.: +386 1/280 42 50, faks: +386 1/280 44 84
E-pošta: info@zag.si • http://www.zag.si

- temeljne in uporabne raziskave
- potrjevanje skladnosti in certificiranje gradbenih materialov, proizvodov in izvedenih del
- razvoj novih metod preskušanja in meritve
- študije, preiskave, meritve, pregledi, opazovanja, ekspertno svetovanje in sodelovanje pri revizijah, analize stanja na področjih gradbenih objektov, transportnih naprav, prometnic ter naravnega in bivalnega okolja
- kalibriranje in oviranje meril, etalonov in referenčnih materialov

Delamo na terenu in v sodobno opremljenih laboratorijih.

**materiali
gradbena fizika
konstrukcije
geotehnika in prometnice
metrologija**

igmat

inštitut za gradbene materiale

Kontrola

Kontrola asfalta, betona, agregatov, zemljin, armature, hidroizolacij v laboratoriju in na terenu
Preiskave vodotesnosti in zrakotesnosti kanalizacijskih sistemov

Raziskave

Strokovni pregledi objektov
Prevzemanje gradbenih jam

Razvoj

Izdelava strokovnih ekspertiz iz posameznih področij
Izdelava programov in izvajanje notranje in zunanje kontrole kakovosti gradbenih materialov in izvajanja gradbenih del
Izdelava dokumentacije za tehnične prevzeme objektov

Certificiranje kontrole proizvodnje betonskih zidakov

Certificiranje kontrole proizvodnje hidroizolacijskih trakov

Certificiranje kontrole proizvodnje agregatov

Certificiranje kontrole proizvodnje betona

Igmat d.d., Polje 351c, SI-1260 Ljubljana - Polje
tel 01/5862600, fax 01/5862601, www.igmat.si

specialna dela
v gradbeništvu

constructa

prostorski in gradbeni inženiring

poslovne enote:

Arkova 13, 5280 Idrija Slovenija

Hajdrihova 28, 1000 Ljubljana Slovenija

tel.: 01 25 13 722

fax: 01 25 13 722

e-mail: constructa@siol.net; www.constructa.si

inLinia

zaščita talnih in steklenih površin

Actinia d.o.o.

01 586 37 86

info@inlinia.si

www.inlinia.si

3M Pooblaščen
distributer

- 3M NOMAD – ČISTILNE TALNE OBLIGE
- 3M SCOTCHTINT – FOLIJE ZA ZAŠČITO PRED SONCEM
- 3M SCOTCHSHIELD – FOLIJE ZA VARNOST IN ZAŠČITO
- 3M SAFETY WALK – PROTIZDRSNI MATERIALI
- HAGODECK – POKROVI ZA JAŠKE

INLINIA JE BLAGOVNA ZNAMKA PODJETJA ACTINIA D.O.O.